

ارزیابی اثرات منفی توسعه‌ی گردشگری بر روستاهای جاذب گردشگر (نمونه موردی: روستای کندوان - شهرستان اسکو)

رسول قربانی: دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

فاطمه زادولی: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

شاهرخ زادولی خواجه^۱: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهیدچمران، اهواز، ایران

چکیده

گردشگری روستایی فعالیت بسیار پیچیده‌ای است که با بخش‌های دیگر جامعه، وجوه مشترکی داشته و دارای اثرات و پیامدهای مختلفی است که می‌بایست در فرایند برنامه‌ریزی، تمامی جوانب آن را مورد ملاحظه قرار داد تا از اثرات منفی آن کاسته شده و تأثیرات مثبت آن در ابعاد اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی افزایش یابد. این تحقیق با هدف ارزیابی اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان استان آذربایجان شرقی صورت پذیرفته است. برای این منظور از کلیه سرپرستان خانوار در روستای کندوان تعداد ۱۱۴ نفر به روش نمونه‌گیری کوکران انتخاب شده است. جمع‌آوری اطلاعات این تحقیق نیز بصورت پیمایشی با استفاده از پرسشنامه انجام گرفته است. به منظور تجزیه تحلیل داده‌ها از مدل تحلیل عاملی در محیط نرم افزار SPSS استفاده گردیده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان در شش عامل ترکیبی تغییرات منفی در آداب و رسوم سنتی روستا، تغییرات منفی در فعالیت اقتصادی و شکاف درآمدی، فصلی شدن درآمد و افزایش قیمت کالا، تغییرات منفی در شرایط اکولوژیکی، از بین رفتن ابنیه و آثار تاریخی و افزایش آلودگی‌های زیست محیطی قرار گرفته‌اند که این شش عامل در مجموع ۸۲,۶۶۰ درصد از واریانس را تبیین می‌نمایند. همچنین بیشترین اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان را عامل اول شامل می‌شود که به تنهایی ۳۱,۷۲۹ درصد واریانس را تبیین می‌نماید و متغیر تأثیر رفتار و شیوه زندگی گردشگران بر رفتار و شیوه زندگی روستاییان (تغییر در نوع پوشاک، نحوه سخن گفتن و ...) در این عامل با بارعاملی ۰,۹۳۴ بیشترین اثر منفی را در روستای کندوان دارا می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: توسعه گردشگری، اثرات گردشگری، تحلیل عاملی، روستای کندوان.

^۱ نویسنده مسئول: sh.zadvali@yahoo.com، ۰۹۳۸۴۶۷۵۷۵۱

بیان مسأله:

امروزه توسعه روستایی یکی از معضلات کشورها و دولت‌ها، به ویژه در کشورهای در حال توسعه است. روستاها با دارا بودن منابع طبیعی و کشاورزی، با مسائل و مشکلات فراوانی مثل فقر، بیکاری، پایین بودن نرخ بهره‌وری در بخش کشاورزی و بخش تولیدات روستایی از یک سو و تخریب منابع طبیعی از سوی دیگر، مواجه هستند که توسعه روستاها و ایجاد اشتغال پایدار در آنها را تا حدودی غیرممکن ساخته است (Byrd et al, 2009:699). این مسأله باعث شده است که در سال‌های اخیر بار دیگر، توسعه روستایی مورد توجه قرار گرفته و نظریه پردازان، برنامه‌ریزان و مجریان حکومتی درصدد برآیند تا با راهکارها و استراتژی‌های جدید، از معضلات و مسائلی که این نواحی گریبانگر آن می‌باشد، بکاهند (Andereck et al, 2000:3). یکی از این راهبردهایی که اخیراً در اغلب کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته و حتی در برخی از این کشورها به اجرا در آمده است و نتایج مثبتی هم به همراه داشته، توسعه و گسترش گردشگری در نواحی روستایی می‌باشد (Davis et al 2004:6; Mcgehee et al, 2004:136). ارزش و اهمیت این صنعت تا آن جایی است که سازمان جهانگردی از آن به عنوان یکی از بزرگترین و پردرآمدترین صنایع دنیا نام برده است (WTO, 2006). به طوری که ۱۰ درصد تولید ناخالص و ۱۰ درصد از اشتغال جهان را به خود اختصاص داده است (UNWTO: 2008).

از سال ۱۹۵۰ تا سال ۲۰۰۷ تعداد جهانگردان بین‌المللی از ۲۵ میلیون به ۹۰۳ میلیون نفر افزایش یافته است و درآمد ناشی از این فعالیت به ۸۶۵ میلیارد دلار رسیده و پیش‌بینی می‌شود تا ۲۰۲۰ این تعداد به ۱/۶ میلیارد نفر برسد (Moreno et al, 2009:1550). توسعه این صنعت فرایند پیچیده‌ای است که عوامل توسعه بین‌المللی و ملی گروه‌های درگیر با سیاست دولت، برنامه‌ریزی و قانون‌گذاری را در بر می‌گیرد (Tefler et al, 2008:80). از این‌رو کشورهای مختلف در تلاشند تا با مهیاسازی و ارزشمند نمودن جاذبه‌های گردشگری در مناطق دارای پتانسیل، فرصت بهره‌مندی از ابعاد مثبت این صنعت را فراهم سازند (Rosentraub et al, 2009:759-770). بنابراین با توجه به اهمیت گردشگری، این صنعت از یک سو، می‌تواند به عنوان ابزاری برای توسعه مناطق روستایی (با جاذبه‌های خاص گردشگری) باشد، چرا که این مقوله می‌تواند به عنوان یک منبع مالی جدید، وضعیت اقتصادی مردم محلی را بهبود و به عنوان منبعی در خصوص زدودن فقر باشد (Giaoutzi et al, 2006:11) و از سوی دیگر، عاملی مهمی در جهت رفع مشکلات کشاورزی، افزایش اشتغالزایی و افزایش درآمد برای مردم مناطق صنعت روستایی باشد (Sebele, 2010:139) و به زبان ساده تر اینکه توسعه گردشگری و توسعه روستایی دو عامل مرتبط به هم بوده که توسعه هر کدام بر دیگری اثری مثبت دارد (Arntze et al, 2007:26). گردشگری روستایی با قدمتی بیش از یک قرن، با ارائه جذابیت و ایجاد تمایل در استفاده از فضا و ویژگی‌های محیط روستایی برای گردشگران و همچنین کارکردی جهت بهبود و ارتقاء شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و زیست محیطی منطقه میزبان مورد توجه بسیاری واقع شده است. با این دیدگاه برنامه‌ریزان تلاش دارند تا با شناسایی مزیت‌ها و محدودیت‌ها، هم‌موجبات توفیق گردشگری روستایی را در پاسخگویی به نیازهای گردشگران فراهم آورده و هم‌موجبات اصلاح مناطق روستایی را موجب شوند (خاتون آبادی و همکاران، ۱۳۹۰:۳۳۰). از یکسو این صنعت نه تنها از جنبه اقتصادی دارای اهمیت است بلکه موجب ارتقای فرهنگ روحی- معنوی مسافر، پند آموختن از تاریخ، سلامتی روح و جسم، آموختن دانش و معرفت، تقویت آداب و رسوم و سنن ملی، تأثیرگذاری مثبت در منش و روش زندگی مردم، حفظ آثار تاریخی و اصالت‌های قومی نیز می‌شوند. البته لازم به ذکر است که این صنعت با وجود مزایای بسیاری که دارد، دارای معایبی از قبیل تخریب آثار فرهنگی، استحاله فرهنگی، تهاجم فرهنگی و ناهنجاری

فرهنگی نیز هست (ازکیا، ۱۳۸۷: ۱۸۶). از طرف دیگر گسترش صنعت گردشگری در مکان‌هایی که پتانسیل بالقوه جذب گردشگر را دارند می‌تواند به عنوان ابزاری کارآمد در جهت رشد و توسعه همه جانبه جوامع میزبان به کار گرفته شود. وجود جاذبه یک عنصر، لازم و نه کافی در جهت رشد و توسعه ی صنعت گردشگری محسوب می‌شود، به طور کلی می‌توان گفت که گردشگری از مهم‌ترین فعالیت‌های انسانی معاصر است که همراه با به وجود آوردن تغییرات شگرف در سیمای زمین، اوضاع سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، منش و روش زندگی انسانها را دگرگون می‌سازد (محلای، ۱۳۸۰: ۱۳).

صنعت گردشگری آنچنان که در توسعه اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و محیطی دخیل است، موجب ایجاد اثرات منفی در منطقه میزبان جاذبه می‌گردد. لذا با توجه به اهمیت مسئله و اینکه یکی از رویکردهای اصلی دولت در راستای رفع محرومیت و ایجاد محرک‌های توسعه و تحقیق اهداف تعیین شده در سند چشم‌انداز بیست ساله کشور بهره‌گیری از توان مناطق محروم بالاخص روستاها، مقوله گردشگری است (حاجی نژاد و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۳)، بنابراین شناسایی و بررسی این مناطق روستایی موجب شناسایی مزیت‌ها، محدودیت‌ها و اثرات منفی توسعه گردشگری در این مناطق می‌گردد. از این‌رو در این تحقیق به دنبال آگاهی از این اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان هستیم. در این تحقیق هدف پاسخگویی به سوالات زیر می‌باشد:

- آیا گسترش گردشگری در نواحی روستایی (کندوان)، به لحاظ اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و محیطی - اکولوژیکی منجر به ایجاد اثرات منفی در محیط روستایی شده است؟
- از بین ابعاد مختلف بیشترین اثرات منفی توسعه گردشگری روستایی (کندوان) در کدام بعد می‌باشد؟

مبانی نظری:

گردشگری، یکی از پویاترین فعالیت‌های اقتصادی عصر حاضر است که نقش مهمی در توسعه پایدار محلی ایفا می‌کند. این صنعت از طریق ترکیب و به‌کارگیری همزمان منابع داخلی و خارجی منافع اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و فرهنگی زیادی را به همراه دارد. در بسیاری از کشورها، امروزه گردشگری نیروی اصلی بهبود و رشد اقتصادی کشور محسوب شده و با فراهم آوردن فرصتی راهبردی به اقتصاد محلی تنوع بخشیده، موجب اشتغال‌زایی شده، ایجاد درآمد می‌کند و باعث افزایش ارزش منابع وارد شونده به محیط محلی می‌شود. از طرفی توسعه ی گردشگری علاوه بر مزیت‌ها، موجب رسیدن آسیب‌ها و اثرات منفی به مناطق دارای جاذبه‌های گردشگری می‌گردد. بنابراین شناخت این اثرات منفی توسعه ی گردشگری در راستای رفع این مشکلات و آسیب‌ها امری اجتناب‌ناپذیر می‌باشد. در راستای موضوع مورد مطالعه می‌توان تنها به مقاله رضایی و همکاران (۱۳۹۰) با عنوان ارزیابی اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای ایبانه اشاره کرد که به بررسی شاخص‌های اقتصادی- اجتماعی، فرهنگی و محیطی پرداخته است. با این وجود در چند سال اخیر مطالعات متعددی در کشورمان در مورد توسعه ی گردشگری روستایی صورت گرفته است که در جدول زیر به تعدادی از آنها اشاره می‌شود.

جدول ۱- خلاصه‌ای از مطالعات انجام شده در زمینه گردشگری روستایی در سالهای اخیر

محقق	عنوان	شاخص‌ها
ملک حسینی و همکاران (۱۳۸۸)	تحلیلی از وضعیت گردشگری روستایی، مطالعه موردی، هزازه ی اراک	اقتصادی- اجتماعی، فرهنگی و محیطی
علی قلیزاده و همکاران (۱۳۸۸)	نگرش و گرایش جامعه میزبان به توسعه ی گردشگری در نواحی روستایی، مطالعه موردی: دهستان گلیجان، شهرستان تنکابن	اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی
افتخاری و همکاران (۱۳۸۹)	فرآیند بومی سازی شاخص های توسعه پایدار گردشگری روستایی در ایران	اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی - محیطی و نهادی
قبادی و همکاران (۱۳۹۰)	مطالعه وضعیت گردشگری روستایی در روستای خانقاه از دیدگاه اهالی روستا	اقتصادی- اجتماعی و محیطی
رضوانی و همکاران (۱۳۹۰)	تبیین شاخص های محک پایدار در ارزیابی آثار الگوهای گردشگری در نواحی روستایی پیرامون کلاشهرها (روستاهای پیرامون کلانشهر تهران)	اقتصادی- اجتماعی و زیست محیطی
کریمی دهکردی و همکاران (۱۳۹۰)	تحلیل عوامل موثر بر توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه روستائیان استان چهار محال بختیاری	اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی، زیست محیطی
خاتون آبادی و همکاران (۱۳۹۰)	سنجش ارکان چهارگانه گردشگری روستایی با استفاده از تکنیک <i>SWOT</i>	اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، زیست محیطی و سازمانی
دانش مهر و همکاران (۱۳۹۱)	بررسی نقش طبیعت گردی و آثار آن در توسعه مناطق روستایی (مطالعه موردی: روستاهای اورمان تخت)	اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی - محیطی و نهادی
ایمانی و همکاران (۱۳۹۱)	چالش های فراروی توسعه گردشگری روستایی در ایران	اقتصادی، اجتماعی

منبع: مطالعات کتابخانه ای تحقیق، ۱۳۹۱.

تحلیل آثار توسعه‌ی توریسم بر نواحی روستایی:

انواع مختلفی از تأثیرات گردشگری وجود دارند که به طور کلی می‌توان آنها را به تأثیرات مثبت و منفی اقتصادی و محیطی و نیز اجتماعی- فرهنگی تقسیم کرد (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۴۰). گان^۱ اعتقاد دارد که هیچ شکلی از توسعه به اندازه گردشگری، در بردارنده تأثیرات دوگانه نیست (Byrd, 2009:693). تأثیرات مختلف گردشگری به عوامل گوناگونی همچون میزان و حجم فعالیت‌های گردشگری، نوع و هدف این فعالیت‌ها، میزان جامعه میزبان در بخش گردشگری، و ظرفیت تحمیل مقاصد گردشگری بستگی دارد (Gracan et al, 2010:109). شواهد فراوان در نقاط جهان حاکی از آن هستند که توسعه گردشگری از توسعه رایج اقتصاد محور، به سمت توسعه پایدار اجتماعات محلی سوق یافته است و گردشگری پایدار سعی دارد با تأثیرگذاری در سه بعد پایداری اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، ضمن جلب مشارکت جوامع محلی در توسعه اقتصاد ملی از طریق حفاظت از پتانسیل‌ها و حمایت از منابع طبیعی و محیط زیست به توسعه محلی بیانجامد (رکن الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹: ۵-۶).

دیدگاه‌ها و تعاریف مختلفی از گردشگری و گردشگری روستایی شده است که می‌تواند در توسعه مناطق روستایی متمرکز واقع شود. در همین رابطه هلمان (۲۰۱۱)، گردشگری را به عنوان یک پدیده اجتماعی در ایجاد مکانها و فرهنگ‌ها می‌داند (Hulman et al, 2011)، که ماهیت چند بعدی دارد و نقش عمده‌ای در توانمندسازی و تغییرات اجتماعی- اقتصادی سیستم جامع دارد (Dwyer et al, 2009:63-74) و همچنین بستری برای فعالیت شرکت‌های کوچک گردشگری است (Atelievic, 2007:309)، که اشکال جدید آن نتیجه تغییر در ارزش‌ها و نگرش‌های زندگی انسان، تکنولوژی پیشرفته، رشد انفجار گونه اطلاعات و نیروهای سیاسی می‌باشد (Friedel et

¹.Gunn

al, 2008:29). بنابراین دیدگاه کنفرانس جهانگردی روستایی^۱ «گردشگری روستایی» را شامل انواع گردشگری با برخورداری از تسهیلات و خدمات رفاهی در نواحی روستایی می‌داند، که امکان بهره‌مندی از منابع طبیعی و جاذبه‌های طبیعت را همراه با شرکت در زندگی روستایی، امکانات سرگرمی و تفریح، برپایی جشن‌ها و مراسم محلی، تولید و فروش صنایع دستی (کار در مزرعه و کشاورزی) فراهم می‌آورد (Zhong et al, 2008:841-856) که می‌تواند نقش عمده‌ای در توانمندسازی اقتصادی، متنوع‌سازی اقتصادی، ایجاد اشتغال و درآمد، کاهش مهاجرت و امکان جمعیت‌پذیری، بهبود زیرساخت‌ها داشته باشد (Mitchel, 2006: 1302, Molera, 2007:25)، و می‌توان آن را ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی- اجتماعی و اکولوژی جوامع روستایی تعریف کرد. به طوری که امروزه گردشگری روستایی ۱۰ تا ۲۵ درصد همه انواع فعالیت گردشگری را به خود اختصاص می‌دهد (رضوانی، ۱۳۸۷: ۸۶). شکل دهی موفق و اجرایی توسعه گردشگری نیازمند، بسیج نیروی انسانی، پتانسیل‌ها، منابع فیزیکی و دیگر منابع است (Thabet, 2007:6). از آنجا که توسعه روستایی راه حلی است در جهت رفع موانع و نارسائی‌هایی که عمدتاً میان بخش‌های مختلف زندگی اجتماعی- اقتصادی جوامع حکم‌فرماست، بنابراین گردشگری روستایی می‌تواند به افزایش فضاها و چشم اندازهای جغرافیایی، کیفیت مناظر طبیعی و حفظ فرهنگ روستایی کمک نماید و یکی از زمینه‌های مؤثر در توسعه روستایی باشد (پازکی، ۱۳۸۲: ۸). به طور کلی اثرات گردشگری در توسعه روستایی را به سه دسته می‌توان تقسیم بندی کرد:

اثرات اقتصادی توسعه ی توریسم روستایی:

صنعت گردشگری، دارای آثار اقتصادی گسترده ای هست. از جمله این اثرات می‌توان به تنوع فعالیت‌های اقتصادی، افزایش درآمد ارزی پایدار و مناسب، کاهش بیکاری و ایجاد اشتغال برای مردم کم درآمد، ارتقای سطح زندگی مردم، بهبود زیرساخت‌ها و امکانات موجود، کسب درآمد ارزی برای کشور میزبان و بهبودتر از پرداخت‌ها، افزایش درآمدهای مالیاتی از محل فعالیت‌های اقتصادی مرتبط با گردشگری، ایجاد تعادل منطقه‌ای، تعدیل ثروت، ایجاد سرمایه عمومی همانند درآمد برای افراد و خانوارهای درون روستا، دگرگون ساختن فعالیت‌های اقتصادی و سوق دادن درآمد از مناطق شهری به روستاها و بالاخره جلوگیری از برون کوچی روستاییان از اثرات اقتصادی گردشگری محسوب می‌شود (Gun, 2002:1) از طرفی در تنوع و غنا بخشیدن به اقتصاد محلی حائز اهمیت بسیار است، برای تولیدات محلی اعم از صنایع دستی و یا محصولات کشاورزی جهت ارتزاق گردشگران بازارهای جدیدی ایجاد می‌کند، علاوه برآن، در بهبود کیفیت فرآوردهای کشاورزی و صنایع دستی نیز مؤثر می‌باشد. همچنین دارای اثرات منفی مانند تغییر و جابجایی نیروی کار کشاورزی به بخش گردشگری، ایجاد شکاف درآمدی بین روستاییان ساکن در منطقه، افزایش هزینه‌ها به دلیل توسعه‌ی بیشتر امکانات توریستی و تسهیلات زیربنایی (شبکه‌های آب و فاضلاب، مخابرات و...) و افزایش هزینه خدمات عمومی مثل جمع‌آوری زباله، خدمات بهداشتی و ... می‌باشد.

اثرات اجتماعی - فرهنگی توسعه ی توریسم روستایی:

این تغییرات بلندمدت‌تر است و در نتیجه‌ی رشد و توسعه‌ی صنعت گردشگری رخ خواهد داد (جهانیان، ۱۳۸۸: ۲۹). از آنجا که نتیجه یا ره‌آورد صنعت گردشگری موجب تغییراتی در زندگی روزانه و فرهنگ جامعه میزبان می‌شود، اصطلاح «اثرات اجتماعی- فرهنگی» را به معنای تغییراتی بکار می‌برند که در تجربه‌های روزانه ارزش‌ها، شیوه‌ی زندگی و محصولات هنری و فکری جامعه‌ی میزبان رخ می‌دهد. بنابراین گردشگری روستایی از میراث فرهنگی منطقه حفاظت می‌کند و همچنین زمینه‌ی حفظ و ارتقای الگوهای فرهنگی در زمینه‌های موسیقی، رقص،

¹. Rural Tourism Conference

تئاتر، لباس، هنر و صنایع دستی، آداب و رسوم، سبک زندگی و سبک معماری که از جمله جاذبه‌های مهم گردشگری است که به وسیله‌ی گسترش گردشگری زمینه‌ی حفظ و ارتقای آنها را فراهم می‌سازد. همچنین گردشگری موجب تغییرات منفی در فعالیت‌های سنتی و هنری روستائیان به منظور متناسب ساختن آنها برای گردشگران روستایی و کاهش تدریجی استفاده از گویش محلی در منطقه می‌شود.

اثرات زیست محیطی توسعه‌ی توریسم روستایی:

از یک طرف محیط زیست فیزیکی (طبیعی و دست‌ساز انسانی) بسیاری از جاذبه‌ها و منابع طبیعی توریستی را فراهم می‌سازد و از طرف دیگر توسعه‌ی گردشگری می‌تواند آثار مثبت و منفی بر محیط زیست داشته باشد. از آثار مثبت آن می‌توان به نگهداری نواحی طبیعی مهم (همانند پارک‌های ملی و حفاظت شده)، نگهداری مکان‌های باستانی و تاریخی و ویژگی‌های معماری، بهبود کیفیت محیط زیست و توسعه‌ی زیرساختها و تأسیسات زیربنایی که برای توسعه‌ی روستایی ایجاد می‌شوند (Altinay et al, 2005: 277) و از اثرات منفی آن آلودگی آب، آلودگی هوا، آلودگی‌های صوتی، مشکلات دفع مواد زاید، زیان‌های اکولوژی (از بین بردن رشد گیاهان در پارکها و نواحی حفاظت شده، قطع درختان، آتش زدن درختان و.....) و حوادث زیست محیطی و کشاورزی را به دنبال داشته باشد (Apostolopoulos, 2007:39). از این‌رو توسعه و مدیریت گردشگری به گونه‌ای که با محیط سازگار باشد و به افت کیفیت آن نینجامد، عامل اساسی در دستیابی به توسعه‌ی پایدار به حساب می‌آید. بنابراین به منظور برنامه‌ریزی گردشگری به لحاظ زیست محیطی، درک و شناخت تأثیرات گردشگری بر محیط زیست نخستین مسأله واجد اهمیت است.

محدوده مورد مطالعه:

روستای کندوان در ارتفاع ۲۴۰۰ متری سطح دریا قرار دارد. این روستا در راستای دامنه‌ی شمال غربی توده‌ی کوهستانی سهند و در ۶۵ کیلومتری جنوب شهر تبریز در شهرستان اسکو واقع شده است. روستای کندوان به عنوان یکی از روستاهای گردشگری ایران در منطقه‌ی کوهستانی و سردسیر آذربایجان قرار دارد. این روستا به همراه کاپادوکیای ترکیه (روستای گورمه) و روستایی در منطقه‌ی داکوتای آمریکا سه روستای صخره‌ای جهان به شمار می‌روند (سامع سردرودی، ۱۳۷۹: ۳۷). البته روستای کندوان به دلیل جریان عادی زندگی در خانه‌های صخره‌ای موجود در آن، در نوع خود بی‌مانند و منحصر به فرد است و به روستاهای مشابه خود، مزیت‌های بسیاری دارد.

روش تحقیق:

این تحقیق از نظر نوع پژوهش، کاربردی، به لحاظ میزان و درجه کنترل، غیر آزمایشی و توصیفی و از نظر نحوه گردآوری داده‌ها، میدانی و به لحاظ قابلیت تعمیم یافته‌ها، از نوع پیمایشی محسوب می‌شود. جامعه آماری تحقیق را تمامی سرپرستان خانوار در روستای کندوان واقع در شهرستان اسکو در استان آذربایجان شرقی تشکیل داده‌اند که بر اساس آمار سرشماری سال ۱۳۹۰، حدود ۲۴۰ خانوار بودند که تعداد ۱۱۴ نفر از آنها به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده برای انجام تحقیق انتخاب شدند. در این تحقیق برای ارزیابی دیدگاه ساکنان در مورد اثرات منفی توسعه‌ی گردشگری در روستای کندوان از ۲۱ متغیر استفاده گردیده که در جدول شماره ۲ قابل مشاهده است. همچنین در پرسشنامه از طیف ۵ مقیاسی لیکرت استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از مدل تحلیل عاملی در محیط نرم افزار SPSS استفاده گردیده است. تحلیل عاملی نامی عمومی است برای برخی از روشهای آماری چند متغیره که هدف اصلی آن خلاصه کردن داده هاست. این روش به بررسی همبستگی درونی تعداد زیادی از متغیرها می‌پردازد و در نهایت آنها را در قالب عامل‌های عمومی محدودی دسته بندی کرده و تبیین می‌کند (کلانتری، ۱۳۸۷: ۲۸۲). در

این تحقیق همچنین جهت تحلیل و بررسی میزان صحت سؤالات پرسشنامه و سنجش سطح مناسبت ابزار تحلیل، با استفاده از روش تحلیل قابلیت اطمینان؛ ضرایب آلفای تمامی سؤالات محاسبه گردیده است. بر اساس محاسبات صورت گرفته چون ضرایب آلفای تمامی سؤالات پرسشنامه بزرگ تر از ۰/۶ است، ضرورتی برای حذف هیچ کدام از سؤالات وجود نداشت.

جدول ۲- متغیرهای بکار رفته در تحقیق و ضریب آلفای آنها

متغیرها	شاخص‌ها
تغییرات منفی در فعالیت‌های سنتی و هنری روستاییان به منظور متناسب ساختن آنها برای گردشگران روستایی (۰,۶۷۸)، کاهش تدریجی استفاده از گویش محلی در منطقه (۰,۷۸۶)، تأثیر رفتار و شیوه زندگی گردشگران بر رفتار و شیوه زندگی روستاییان (تغییر در نوع پوشاک، نحوه سخن گفتن و ...) (۰,۸۱۱)، افزایش تمایل روستاییان به استفاده از کالاهای تجملاتی و تزیینی (۰,۸۳۴)، توزیع ناعادلانه و تمرکز منافع حاصل از گردشگری در دست سرمایه‌گذاران و نهادهای دولتی و نخبگان ملی (۰,۶۶۳)، افزایش تضادها و اختلافات محلی بین افراد بومی منطقه (۰,۷۶۵)، تغییر نوع مراسم روستاییان (عزاداری، عروسی و ...) (۰,۸۲۴)،	توسعه روستایی
ایجاد شکاف درآمدی بین روستاییان ساکن در منطقه (۰,۹۲۱)، افزایش هزینه‌ها به دلیل توسعه بیشتر امکانات توریستی و تسهیلات زیربنایی و عمرانی (شبکه‌های آب و فاضلاب، مخابرات و...) (۰,۷۴۳)، افزایش هزینه خدمات عمومی مثل جمع‌آوری زباله، خدمات بهداشتی و ... (۰,۸۷۱)، تغییر و جابجایی نیروی کار کشاورزی به بخش گردشگری (۰,۶۲۸)، فصلی شدن درآمد خانوارهای روستایی (۰,۹۱۲)، افزایش قیمت کالاها و اجناس (۰,۶۵۱)، افزایش قیمت زمین و مسکن (۰,۶۷۱)،	اقتصادی
کاهش جمعیت حیات وحش در منطقه (صدمات اکولوژیکی) (۰,۷۷۱)، بروز و شیوع بیماری‌های جدید به دلیل ورود گردشگران به مناطق روستایی (۰,۶۱۹)، تغییر کاربری اراضی کشاورزی در منطقه و کاهش اراضی زیر کشت محصولات کشاورزی (۰,۸۷۵)، فرسودگی محیط زیست و مناظر طبیعی در منطقه (۰,۸۷۳)، از بین رفتن سبک معماری سنتی در اثر توسعه خانه‌سازی مدرن در منطقه (۰,۶۷۸)، آسیب رساندن به ابنیه و آثار تاریخی در منطقه (۰,۹۲۴)، افزایش آلودگی‌های زیست محیطی مثل آلودگی هوا، آب، جنگل و آلودگی صوتی در منطقه (۰,۸۸۱).	زیست محیطی

منبع: مطالعات تحقیق، ۱۳۹۱.

یافته‌های تحقیق:

با توجه به نتایج بدست آمده ۹۶,۵ درصد از پاسخگویان را مردان و ۳,۵ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. نتایج نشان می‌دهد که به لحاظ سن، میانگین سنی افراد در حدود ۵۰,۵ سال و بیشترین فراوانی (۳۳,۳۳ درصد) مربوط به پاسخگویانی است که در رده‌ی سنی ۴۹ تا ۵۹ سال قرار دارند. کمترین و بیشترین سن پاسخگویان به ترتیب ۱۹ و ۷۳ سال بوده است. از نظر شغل اصلی، نتایج حاکی از آن بود که اکثریت افراد مورد مطالعه (۳۷,۷۲ درصد) را کشاورزان و باغداران تشکیل می‌دهند. همچنین از نظر تحصیلات نتایج نشان می‌دهد که بیشترین فراوانی (۳۲,۴۵ درصد) مربوط به پاسخگویانی است که تحصیلات آنها در سطح راهنمایی است. (جدول شماره ۳).

جدول ۳- فراوانی پاسخگویان از نظر ویژگی‌های سنی و تحصیلات

سطح تحصیلات	فراوانی	درصد	گروه سنی	فراوانی	درصد
بی سواد	۱۲	۱۰,۵۳	۲۹-۱۸	۱۵	۱۳,۱۶
ابتدایی	۱۸	۱۵,۷۸	۳۹-۲۹	۲۱	۱۸,۴۲
راهنمایی	۳۷	۳۲,۴۵	۴۹-۳۹	۲۹	۲۵,۴۴
دیپلم	۲۸	۲۴,۵۶	۵۹-۴۹	۳۸	۳۳,۳۳
بالتر از دیپلم	۱۹	۱۶,۶۸	بالای ۵۹ سال	۱۱	۹,۶۵

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۱.

در این تحقیق از ۲۱ متغیر در قالب شاخص های (اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، فیزیکی و زیست محیطی) استفاده گردیده است. جدول شماره ۴ متغیرهای بکار رفته در تحقیق و آمار توصیفی هر کدام از این متغیرها را نشان می دهد.

جدول ۴- آمار توصیفی هر کدام از متغیرها

میانگین خطای استاندارد	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد	مؤلفه ها
۰,۰۸۲	۰,۸۸۲	۲,۸	۱۱۴	تغییرات منفی در فعالیت های سنتی و هنری روستاییین به منظور متناسب ساختن آنها برای گردشگران روستایی
۰,۰۷۸	۰,۸۳۵	۱,۹	۱۱۴	کاهش تدریجی استفاده از گویش محلی در منطقه
۰,۰۶۶	۰,۷۰۲	۲,۶	۱۱۴	تأثیر رفتار و شیوه زندگی گردشگران بر رفتار و شیوه زندگی روستاییان (تغییر در نوع پوشاک، نحوه سخن گفتن و ...)
۰,۰۶۶	۰,۷۰۵	۳,۴	۱۱۴	افزایش تمایل روستاییین به استفاده از کالاهای تجملاتی و تزئینی
۰,۰۸۰	۰,۸۶۳	۲,۹	۱۱۴	توزیع ناعادلانه و تمرکز منافع حاصل از گردشگری در دست سرمایه گذاران و نهادهای دولتی و نخبگان ملی
۰,۰۶۱	۰,۶۵۱	۴,۰۰	۱۱۴	افزایش تضادها و اختلافات محلی بین افراد بومی منطقه
۰,۰۶۳	۰,۶۷۵	۳,۸	۱۱۴	تغییر نوع مراسم روستاییان (عزاداری، عروسی و ...)
۰,۰۹۵	۱,۰۲۱	۲,۰۰	۱۱۴	ایجاد شکاف درآمدی بین روستاییان ساکن در منطقه
۰,۰۴۶	۰,۴۹۶	۳,۶	۱۱۴	افزایش هزینه ها به دلیل توسعه بیشتر امکانات توریستی و تسهیلات زیربنایی و عمرانی (شبکه های آب و فاضلاب، مخابرات و..)
۰,۰۷۸	۰,۸۲۷	۲,۸	۱۱۴	افزایش هزینه خدمات عمومی مثل جمع آوری زباله، خدمات بهداشتی و ...
۰,۰۶۱	۰,۶۵۸	۳,۳	۱۱۴	تغییر و جایابی نیروی کار کشاورزی به بخش گردشگری
۰,۰۵۳	۰,۵۷۳	۳,۱	۱۱۴	فصلی شدن درآمد خانوارهای روستایی
۰,۰۹۰	۰,۹۶۲	۲,۳	۱۱۴	افزایش قیمت کالاها و اجناس
۰,۰۷۷	۰,۸۲۹	۲,۷	۱۱۴	افزایش قیمت زمین و مسکن
۰,۰۸۴	۰,۸۹۸	۳,۴	۱۱۴	کاهش جمعیت حیات وحش در منطقه (صدمات اکولوژیکی)
۰,۰۹۸	۱,۰۴۹	۲,۱	۱۱۴	بروز و شیوع بیماری های جدید به دلیل ورود گردشگران به مناطق روستایی
۰,۰۸۲	۰,۸۸۵	۲,۸	۱۱۴	تغییر کاربری اراضی کشاورزی در منطقه و کاهش اراضی زیر کشت محصولات کشاورزی
۰,۰۹۳	۰,۹۹۹	۲,۹	۱۱۴	فروسدگی محیط زیست و مناظر طبیعی در منطقه
۰,۰۸۲	۰,۸۷۷	۳,۳	۱۱۴	از بین رفتن سبک معماری سنتی در اثر توسعه خانه سازی مدرن در منطقه
۰,۰۷۲	۰,۷۶۶	۲,۵	۱۱۴	آسیب رساندن به ابنیه و آثار تاریخی در منطقه
۰,۰۸۲	۰,۸۸۲	۲,۸	۱۱۴	افزایش آلودگی های زیست محیطی مثل آلودگی هوا، آب، جنگل و آلودگی صوتی در منطقه

منبع: یافته های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

تحلیل عاملی تحقیق:

برای تجزیه و تحلیل داده های تحقیق از مدل تحلیل عاملی استفاده گردیده است. تحلیل عاملی در چند مرحله انجام می گیرد:

- ۱: وجود تعدادی شاخص ۲: تشکیل ماتریس واریانس- کواریانس از متغیرهای قابل مشاهده ۳: انتخاب تعدادی عامل
- ۴: مشخص کردن عامل اصلی از سایر عوامل ۵: ارائه چرخش عامل در جهت راه حل نهایی ۶: تفسیر ساختار عامل ها
- ۷: ساختن نمره های فاکتور برای استفاده در تحلیل های بعدی (Gorsuch, 1983:27). در این تحقیق به منظور

دسته بندی اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان و تعیین مقدار واریانس تبیین شده توسط هریک از متغیرها در قالب عوامل دسته بندی شده، از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد است. همچنین به منظور تشخیص مناسب بودن داده های مربوط به مجموعه متغیرهای مورد تحلیل از آزمون بارتلت و شاخص KMO استفاده گردیده است. معنی داری آزمون بارتلت در سطح اطمینان ۹۹ درصد و مقدار مناسب KMO (۰,۷۴۸)، حاکی از همبستگی متغیرهای مورد نظر برای انجام تحلیل عاملی بود. (جدول شماره ۵).

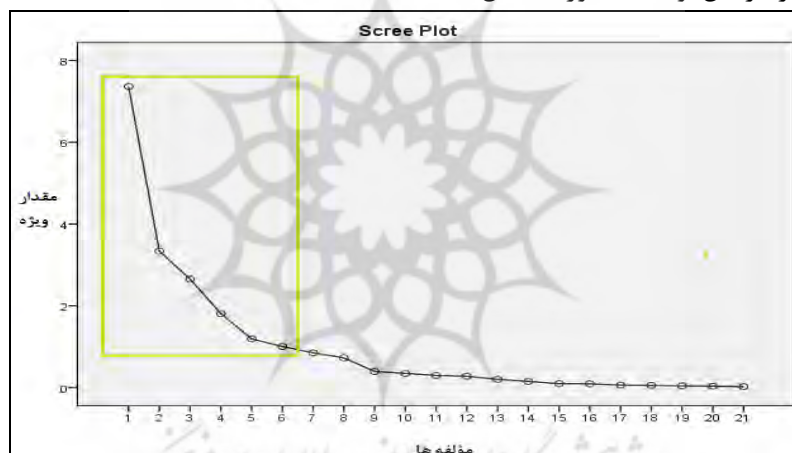
جدول ۵- آزمون بارتلت^۱ در سطح معناداری

مجموعه مورد تحلیل	مقدار KMO	مقدار بارتلت	درجه آزادی	سطح معنی داری
اثرات منفی توسعه ی	۰,۷۴۸	۲۵۶۱,۰۷۵	۲۱۰	۰,۰۰۰

منبع: یافته های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

استخراج عامل ها:

بدین منظور از میان عامل‌های به دست آمده، آنهایی که دارای مقادیر ویژه بزرگ تر از یک بوده به عنوان عامل - های اصلی انتخاب شده است. در ادامه برای تعیین تعداد بهینه عامل‌ها از نمودار $Scree Plot$ استفاده شده است. مقدار ویژه هر عامل در مراحل اولیه به صورت شکل ۱ آمده است.

شکل ۱- نمودار $Scree Plot$ متغیرها (نشان دهنده ی مقدار ویژه عامل‌های اصلی در شیب تند نمودار)

منبع: یافته های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

همانطوری که شکل شماره ۱ نشان می دهد، عامل‌های اصلی در شیب تند نمودار مشخص شده‌اند. عامل‌های استخراج شده مجموعاً ۸۲,۶۶۰ درصد واریانس کل متغیرها را تبیین می‌کنند. یعنی ۸۲,۶۶۰ درصد از تغییرپذیری در شش عامل اصلی توضیح داده شده است. بنابراین به طور معنی داری می‌توان پیچیدگی مجموعه ی متغیرها را با استفاده از این شش عامل، با از دست دادن فقط ۱۷,۳۴ درصد از متغیرها کاهش داد.

دوران عامل‌ها:

برای رسیدن به حالت مطلوب، عامل‌ها را دوران می دهند تا ساختار ساده‌ای به دست آید. از میان روشهای دوران عامل‌ها از روش واریمکس استفاده شده است. چرخش عامل‌ها، درصد تجمعی تغییر توضیح داده شده با عامل‌های استخراجی را تغییر نمی‌دهد. اما باعث تغییر (با یکنواختی بیشتری) در میزان هر یک از عامل‌ها می شود. تغییر در کل واریانس تبیین شده هر عامل موجب تفسیر راحت‌تر نیز خواهد شد.

^۱. Bartelt

عامل اول تغییرات منفی در آداب و رسوم سنتی روستا می باشد که بیشترین اثر منفی توسعه ی گردشگری در روستای کندوان را دارا می باشد و به تنهایی ۳۱,۷۲۹ درصد از واریانس را تبیین می کند. در این عامل ۷ متغیر بارگذاری شده است که بالاترین همبستگی این عامل با متغیر تأثیر رفتار و شیوه زندگی گردشگران بر رفتار و شیوه زندگی روستاییان است که برابر ۰,۹۳۴ می باشد. عامل دوم تغییرات منفی در فعالیت اقتصادی و شکاف درآمدی است که ۱۳,۳۰۷ درصد از واریانس را تبیین می کند. در این عامل ۴ متغیر بارگذاری شده اند که بالاترین همبستگی این عامل با متغیر تغییر و جابجایی نیروی کار کشاورزی به بخش گردشگری است که برابر ۰,۸۷۰ می باشد. در عامل سوم ۳ متغیر بارگذاری شده است که همبستگی بالا در این عامل متعلق به متغیر فصلی شدن درآمد خانوارهای روستایی با بار عاملی ۰,۹۰۱ می باشد. این عامل که ۱۱,۹۴۸ درصد از واریانس را تبیین می کند، می توان فصلی شدن درآمد و افزایش قیمت کالا نامید. عامل چهارم نیز ۱۰,۷۹۶ درصد از واریانس را تبیین می کند که می توان این عامل را تغییرات منفی در شرایط اکولوژیکی دانست. در این عامل ۴ متغیر بارگذاری شده است که همبستگی بالای این عامل با متغیر تغییر کاربری اراضی کشاورزی در منطقه و کاهش اراضی زیرکشت محصولات کشاورزی در منطقه است که دارای بار عاملی ۰,۸۲۶ می باشد. در عامل پنجم که ۸,۶۷۸ درصد از واریانس را تبیین می کند ۲ متغیر از بین رفتن سبک معماری سنتی در اثر توسعه خانه سازی مدرن در منطقه و آسیب رساندن به ابنیه و آثار تاریخی در منطقه به ترتیب با بارهای عاملی ۰,۷۵۵ و ۰,۹۵۳ بارگذاری شده اند. این عامل از بین رفتن ابنیه و آثار تاریخی می باشد. در نهایت نیز در عامل ششم که کمترین اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان را دارا می باشد ۱ متغیر بارگذاری شده است که همبستگی این عامل با متغیر افزایش آلودگی های زیست محیطی مثل آلودگی هوا، آب، جنگل و آلودگی صوتی در منطقه است که مقدار بار عاملی برای این متغیر ۰,۸۹۲ می باشد. این عامل ۶,۲۰۳ درصد از واریانس را تبیین می کند و می توان این عامل را افزایش آلودگی های زیست محیطی دانست (جداول شماره ۶ و ۷).

جدول ۶- بارهای عاملی اصلی و مقدار واریانس توضیح داده شده برای هر عامل بعد از دوران

عامل ها	مجموع مجذور بارهای استخراجی	
	مقدار ویژه	درصد واریانس
۱	۶,۶۶۳	۳۱,۷۲۹
۲	۲,۷۹۵	۱۳,۳۰۷
۳	۲,۵۰۹	۱۱,۹۴۸
۴	۲,۲۶۷	۱۰,۷۹۶
۵	۱,۸۲۲	۸,۶۷۸
۶	۱,۳۰۳	۶,۲۰۳

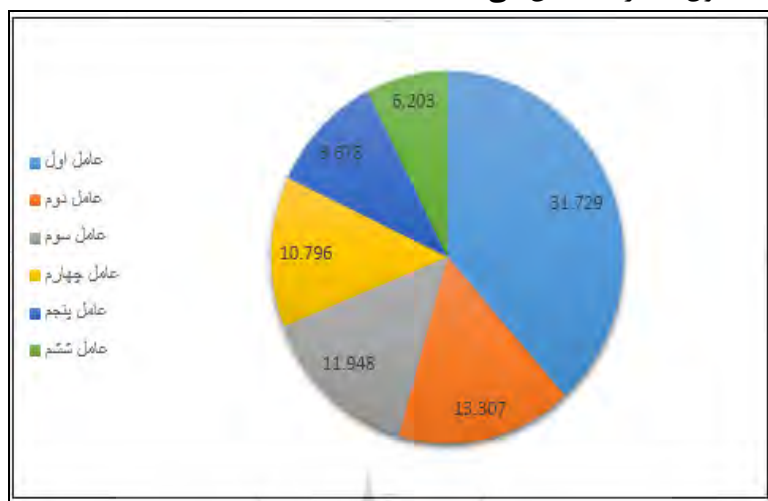
منبع: یافته های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

جدول ۷- متغیرهای بارگذاری شده در عوامل ۶ گانه اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان بعد از دوران ماتریسی

مؤلفه‌ها	عامل اول	عامل دوم	عامل سوم	عامل چهارم	عامل پنجم	عامل ششم
تغییرات منفی در فعالیت‌های سنتی و هنری روستاییان به منظور متناسب ساختن آنها برای گردشگران روستایی	۰,۹۳۴					
کاهش تدریجی استفاده از گویش محلی در منطقه	۰,۸۷۰					
تأثیر رفتار و شیوه زندگی گردشگران بر رفتار و شیوه زندگی روستاییان (تغییر در نوع پوشاک، نحوه سخن گفتن و ...)	۰,۸۶۰					
افزایش تمایل روستاییان به استفاده از کالاهای تجملاتی و تزیینی	۰,۹۳۲					
توزیع ناعادلانه و تمرکز منافع حاصل از گردشگری در دست سرمایه‌گذاران و نهادهای دولتی و نخبگان ملی	۰,۸۵۶					
افزایش تضادها و اختلافات محلی بین افراد بومی منطقه	۰,۷۹۰					
تغییر نوع مراسم روستاییان (عزاداری، عروسی و ...)	۰,۶۶۳					
ایجاد شکاف درآمدی بین روستاییان ساکن در منطقه	۰,۶۱۲					
افزایش هزینه‌ها به دلیل توسعه بیشتر امکانات توریستی و تسهیلات زیربنایی و عمرانی (شبکه‌های آب و فاضلاب، مخابرات و...)	۰,۶۴۵					
افزایش هزینه خدمات عمومی مثل جمع‌آوری زباله، خدمات بهداشتی و ...	۰,۷۱۹					
تغییر و جابجایی نیروی کار کشاورزی به بخش گردشگری	۰,۸۷۰					
فصلی شدن درآمد خانوارهای روستایی			۰,۹۰۱			
افزایش قیمت کالاها و اجناس			۰,۶۶۴			
افزایش قیمت زمین و مسکن			۰,۸۲۳			
کاهش جمعیت حیات وحش در منطقه (صدمات اکولوژیکی)			۰,۷۳۲			
بروز و شیوع بیماری‌های جدید به دلیل ورود گردشگران به مناطق روستایی			۰,۵۵۲			
تغییر کاربری اراضی کشاورزی در منطقه و کاهش اراضی زیر کشت محصولات کشاورزی			۰,۸۲۶			
فرسودگی محیط زیست و مناظر طبیعی در منطقه			۰,۶۳۸			
از بین رفتن سبک معماری سنتی در اثر توسعه خانه‌سازی مدرن در منطقه					۰,۷۵۵	
آسیب رساندن به ابنیه و آثار تاریخی در منطقه					۰,۹۴۳	
افزایش آلودگی‌های زیست محیطی مثل آلودگی هوا، آب، جنگل و آلودگی صوتی در منطقه						۰,۸۹۲
درصد تغییرات واریانس	۳۱,۷۲۹	۱۳,۳۰۷	۱۱,۹۴۸	۱۰,۷۹۶	۸,۶۷۸	۶,۲۰۳
درصد تغییرات تجمعی	۳۱,۷۲۹	۴۵,۰۳۶	۵۶,۹۸۴	۶۷,۷۸۰	۷۶,۴۵۷	۸۲,۶۶۰
عوامل استخراج شده	تغییرات منفی در آداب و رسوم سنتی روستا	تغییرات منفی در فعالیت اقتصادی و شکاف درآمدی	فصلی شدن درآمد و افزایش قیمت کالا	تغییرات منفی در شرایط اکولوژیکی	از بین رفتن ابنیه و آثار تاریخی	افزایش آلودگی‌های زیست محیطی

منبع: یافته‌های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

نتایج یافته ها در مورد اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان نشان می دهد که بیشترین اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان اثرات اجتماعی و فرهنگی (تغییرات منفی در آداب و رسوم سنتی روستا) می باشد، کمترین اثرات منفی نیز متعلق به اثرات زیست محیطی است. شکل شماره ۲ میزان اثرات منفی توسعه گردشگری را با توجه به جدول شماره ۶ نشان می دهد.

شکل ۲- نمودار درصد واریانس اثرات منفی گردشگری بر اساس عامل های شش گانه در روستای کندوان
منبع: یافته های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

همچنین نتایج استخراج شده از مدل رگرسیون چند متغیره نشان می دهد که اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان تابعی از تغییرات منفی در آداب و رسوم سنتی روستا، تغییرات منفی در فعالیت اقتصادی و شکاف درآمدی، فصلی شدن درآمد و افزایش قیمت کالا، تغییرات منفی در شرایط اکولوژیکی، از بین رفتن ابنیه و آثار تاریخی، افزایش آلودگی های زیست محیطی می باشد که در جدول شماره ۸ قابل مشاهده است. بنابراین می توان نتیجه گرفت که اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان تابعی بدین شکل می باشد:

$$\text{اثرات منفی گردشگری} = a + b_1 x_1 + b_2 x_{21} + b_3 x_{11} + b_4 x_{17} + b_5 x_{20} + b_6 x_{12}$$

در نهایت نیز با توجه به ضرایب هر یک از متغیرها (B) و ضرایب استاندارد شده ($Beta$) فرمول نهایی به صورت زیر می باشد:

$$\text{آثار تخریبی گسترش گردشگری در روستای کندوان} = 71,592 + (1,666) (0,236) + (-2,257) (-0,261) + (-0,443) (-0,062) + (-0,289) (-0,031) + (-1,372) (-0,227) + (-0,814) (-0,103) = 73,005$$

نتایج استخراج شده نشان می دهد که این ۶ متغیر ۷۳,۰۰۵ درصد از آثار منفی گسترش گردشگری در روستای کندوان را تبیین می کند و بیشترین اثرات منفی توسعه گردشگری در منطقه حول این ۶ متغیر می چرخد. همچنین ستون چهارم یا همان بتا نشان می دهد که متغیر تغییرات منفی در فعالیت های سنتی و هنری روستاییان به منظور متناسب ساختن آنها برای گردشگران روستایی در مقایسه با سایر متغیرها بیشترین اثر منفی را دارد. زیرا یک تغییر در انحراف معیار آن باعث می شود تا انحراف معیار متغیر وابسته به اندازه ۰,۲۳۶ تغییر کند. در حالی که یک واحد تغییر در انحراف معیار متغیر تغییر کاربری اراضی کشاورزی در منطقه و کاهش اراضی زیر کشت محصولات کشاورزی باعث می شود تا انحراف معیار متغیر وابسته به اندازه ۰,۰۳۱ تغییر نماید، یعنی کمترین تأثیر بین عوامل شش گانه بالا دارد.

جدول ۸- جدول نهایی رگرسیون چند متغیره در تحقیق

Sig	t	ضرایب استاندارد نشده		مدل
		بتا Beta	انحراف استاندارد B	
۰,۰۰۰	۸,۲۵۵	-	۸,۷۲	۷۱,۵۹۲
۰,۲۸۵	۱,۰۷۴	۰,۲۳۶	۱,۵۵۱	۱,۶۶۶
۰,۲۲۲	-۱,۲۲۹	-۰,۲۶۱	۱,۸۳۷	-۲,۲۵۷
۰,۷۶۹	-۰,۲۹۴	-۰,۰۶۲	۱,۵۰۵	-۰,۴۴۳
۰,۸۴۶	-۰,۱۹۵	-۰,۰۳۱	۱,۴۸۲	-۰,۲۸۹
۰,۱۰۷	-۱,۶۲۷	-۰,۲۲۷	۰,۸۴۴	-۱,۳۷۲
۰,۴۷۹	-۰,۷۱۱	-۰,۱۰۳	۱,۱۴۵	-۰,۸۱۴

منبع: یافته‌های تحلیلی تحقیق، ۱۳۹۱.

نتیجه‌گیری:

گردشگری روستایی از جمله اجزای مهم صنعت گردشگری در اقتصاد محسوب شده که می‌تواند با برنامه‌ریزی اصولی و مناسب و همچنین شناسایی مزیت‌ها و محدودیت‌های مربوط به خود نقش مؤثری در توسعه‌ی مناطق روستایی، توسعه ملی و تنوع بخشی به اقتصاد ملی بر عهده داشته باشد. در پاسخ به سوال اول تحقیق (آیا گسترش گردشگری در نواحی روستایی (کندوان)، به لحاظ اقتصادی، اجتماعی- فرهنگی و محیطی - اکولوژیکی منجر به ایجاد اثرات منفی در محیط روستایی شده است؟ نتایج نشان می‌دهد که توسعه گردشگری در روستای کندوان از اثرات منفی متعددی در زمینه‌های مختلف برخوردار می‌باشد که بر اساس نتایج تحلیل عاملی، این اثرات در شش عامل تغییرات منفی در آداب و رسوم سنتی روستا، تغییرات منفی در فعالیت اقتصادی و شکاف درآمدی، فصلی شدن درآمد و افزایش قیمت کالا، تغییرات منفی در شرایط اکولوژیکی، از بین رفتن ابنیه و آثار تاریخی، افزایش آلودگی‌های زیست محیطی قرار گرفته‌اند، که این شش عامل در مجموع ۸۲,۶۶۰ درصد از واریانس اثرات منفی توسعه‌ی گردشگری در روستای کندوان را تبیین می‌نمایند. در پاسخ به سؤال دوم تحقیق (از بین ابعاد مختلف بیشترین اثرات منفی توسعه گردشگری روستایی (کندوان) در کدام بعد می‌باشد؟ نیز می‌توان گفت یکی از مهمترین اثرات منفی فعالیت‌های گردشگری در روستا که بر اساس نتایج تحلیل عاملی به عنوان عامل نخست وارد تحلیل شده و مقدار قابل توجهی از واریانس (۳۱,۷۲۹) را به خود اختصاص داده است، عامل اجتماعی و فرهنگی (تغییرات منفی در آداب و رسوم سنتی روستا) می‌باشد. متغیر تأثیر رفتار و شیوه زندگی گردشگران بر رفتار و شیوه زندگی روستاییان (تغییر در نوع پوشاک، نحوه سخن گفتن و ...) در این عامل با بارعاملی ۰,۹۳۴ بیشترین اثر منفی را در روستای کندوان دارا می‌باشد. همچنین در این روستا به واسطه وجود جاذبه‌های گردشگری فراوان و ورود گردشگران انبوه به منطقه، در برخی موارد مشاهده شده که به واسطه‌ی افراط در ایجاد جذابیت‌های گردشگری، برخورد‌های تجارت مآبانه‌ای با جلوه‌های فرهنگی منطقه صورت گرفته و به منظور متناسب ساختن آنها برای گردشگران، تغییرات منفی متعددی در فعالیت‌های هنری و سنتی روستائیان ایجاد شده است؛ به نحوی که برخی از عادات و سنن، جشن‌ها، صنایع دستی و موسیقی و دیگر الگوهای فرهنگی به دلیل ارائه نامناسب و ناشایست آنها به عنوان جاذبه‌های گردشگری، اعتبار و اصالت خود را تا حدودی از دست داده و به کالا بدل شده‌اند. علاوه بر تأثیر رفتار و شیوه زندگی گردشگران بر رفتار و شیوه‌ی زندگی روستائیان از اثرات منفی دیگر توسعه‌ی گردشگری در بعد اجتماعی- فرهنگی

می‌توان به افزایش تمایل روستائیان به استفاده از کالاهای تجملاتی و تزیینی و کاهش تدریجی استفاده از گویش محلی در منطقه اشاره کرد.

بنابراین طی سال‌های اخیر با افزایش شمار ورود گردشگران به روستا، گویش افراد محلی تا حدود زیادی تحت تأثیر قرار گرفته و استفاده از آن کاهش یافته است. همچنین به واسطه‌ی شکل گرفتن ایستارهای مصرفی گردشگری، شماری از مردم محلی به ویژه جوانان روستایی دچار عارضه‌ی تشبه به بیگانان و تقلید از الگوهای رفتاری و پوشاکی گردشگران شده‌اند. تقلیدی که بدون شناخت تفاوت پیشینه‌های فرهنگی و موقعیت اجتماعی - اقتصادی گردشگران صورت گرفته است. در عامل ششم نیز که کمترین اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان را دارا می‌باشد ۱ متغیر بارگذاری شده است که همبستگی این عامل با متغیر افزایش آلودگی‌های زیست محیطی مثل آلودگی هوا، آب، جنگل و آلودگی صوتی در منطقه است که مقدار بار عاملی برای این متغیر ۰,۸۹۲ می‌باشد. این عامل ۶,۲۰۳ درصد از واریانس را تبیین می‌کند و می‌توان این عامل را یک عامل زیست محیطی دانست. بنابراین نتایج یافته‌ها در مورد اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان نشان می‌دهد که بیشترین اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای کندوان اثرات اجتماعی و فرهنگی (تغییرات منفی در آداب و رسوم سنتی روستا) می‌باشد، کمترین اثرات منفی نیز متعلق به اثرات زیست محیطی است.

منابع و مأخذ:

۱. ازکیا، محمد و علی زارع (۱۳۸۷): رهیافت‌ها و روشهای تحقیق کیفی در توسعه روستایی، نشر نی، چاپ اول، تهران.
۲. ایمانی، بهرام، سلیمانگلی، رضا و لطف اله ملکی (۱۳۹۱): «چالش‌های فرا روی توسعه گردشگری روستایی در ایران»، مجموعه مقالات اولین همایش ملی جغرافیا و برنامه ریزی توسعه روستایی، همدان.
۳. پاکزی، معصومه (۱۳۸۷): تحلیل عمارد فضایی کشت گل و جایگاه آن در توسعه پایدار روستایی (مطالعه مورد: روستاهایی شهرستان پاکدشت)، رساله دکتری، دانشگاه آزاد واحد اسلامی و تحقیقات تهران.
۴. جهانیان، منوچهر و زهرا نادعلی پور (۱۳۸۸): مدیریت گردشگری (تعاریف، ماهیت و اجزا)، چاپ ۱. سازمان انتشارات جهاد. دانشگاهی، تهران.
۵. حاجی نژاد، علی، رحیمی، دانا و زهرا نقی زاده (۱۳۹۲): «تدوین برنامه استراتژیک توسعه‌ی گردشگری در مناطق نمونه گردشگری روستایی، مطالعه موردی: روستای نمونه گردشگری هجیج در شهرستان پاره»، فصلنامه آمایش سرزمین، دوره پنجم، شماره اول، تهران، صص ۵۱-۷۸.
۶. خاتون آبادی، سیداحمد و مهدی راست قلم (۱۳۹۰): «سنجش ارکان چهارگانه گردشگری روستایی با استفاده از تکنیک SWOT مطالعه موردی، روستاهای هدف گردشگری استان چهارمحال بختیاری»، نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی، جلد ۵، شماره ۳، تهران، صص ۳۳۸-۳۳۰.
۷. دانش مهر، حسین، کریمی، علیرضا و رویا صفری (۱۳۹۱): «بررسی نقش طبیعت گردی و آثار آن در توسعه منازل روستایی (مطالعه موردی روستاهای اورمان تخت)»، مجله پژوهش‌های روستایی، سال ۳، شماره سوم، تهران، صص ۲۱۵-۲۴۰.
۸. رضایی، روح‌الله، حسینی، محمود، رنجبران، پریسا و لیلا صفا (۱۳۹۰): «ارزیابی اثرات منفی توسعه گردشگری در روستای ابیانه»، فصلنامه فضای گردشگری، سال اول، شماره ۱، ملایر، صص ۴۸-۳۵.

۹. رضوانی، محمدرضا، اکبریان رونیزی، سیدرضا، رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و سیدعلی بدری (۱۳۹۰): «تبیین شاخص‌های محک پایدار در ارزیابی آثار الگوهای گردشگری در نواحی روستایی پیرامون کلاشهرها (روستاهای پیرامون کلا شهر تهران)»، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۸۱، تهران، صص، ۶۹-۹۴.
۱۰. رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷): توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار. جلد ۱، انتشارات دانشگاه تهران.
۱۱. رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا و داوود مهدوی (۱۳۸۹): «فرآیند بومی سازی شاخص‌های توسعه پایدار گردشگری روستایی در ایران»، پژوهش‌های روستایی، سال ۱، شماره ۴، تهران، صص ۴۱-۱.
۱۲. سامع سردودی، محمد (۱۳۷۹): انسان شناسی روستای صخره‌ای؛ مطالعه‌ی موردی کندوان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه تهران.
۱۳. علیقلی زاده فیروزجایی، ناصر، قدمی، مصطفی و مهدی رمضان زاده لسبویی (۱۳۸۸): «نگرش و گرایش جامعه میزبان به توسعه گردشگری در نواحی روستایی، مطالعه موردی: دهستان گلیجان، شهرستان تنکابن»، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۱، تهران، صص ۳۵-۴۸.
۱۴. قبادی، پرستو، پاپ زن، عبدالحمید و کیومرث زرافشانی (۱۳۹۰): «مطالعه وضعیت گردشگری روستایی در روستای خانقاه از دیدگاه اهالی روستا با استفاده از تئوری بنیادی»، مجله مسکن و محیط، شماره ۱۳۷، تهران، صص ۷۱-۸۲.
۱۵. کرمی دهکردی، مهدی، میرک زاده، علی اصغر (۱۳۹۰): «تحلیلی عوامل موثر بر توسعه گردشگری روستایی از دیدگاه روستاییان استان چهارمحال بختیاری»، مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، سال ۲۳، پیاپی ۴۵، شماره ۱، اصفهان، صص ۹۹-۱۱۲.
۱۶. کلاتری، خلیل (۱۳۸۷): برنامه ریزی توسعه منطقه‌ای، انتشارات خوشبین، تهران.
۱۷. محلاتی، صدرالدین (۱۳۸۰): درآمدی بر جهانگردی، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، تهران.
۱۸. ملک حسینی، عباس و صباح ملک حسینی (۱۳۸۸): «تحلیلی از وضعیت گردشگری روستایی (مطالعه موردی، هزاه اراک)»، فصلنامه چشم اندازه زاگرس، سال اول، شماره ۱، بروجرد، صص ۱۱۱-۱۲۰.
19. Altinay M., Hussain K., (2005): *Sustainable Tourism Development: A Case Study of North Cyprus*, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, Volume:17, Issue:3. pp: 272 – 280.
20. Andereck, K. and Vogt, C. (2000): *The relationship between residents' attitudes toward tourism and tourism development options*, *Journal of Travel Research*, Vol. 3, No. 39, pp. 27–36.
21. Apostolopoulos, Yorghos and Dennis J. Gayle, (2007): *island tourism and sustainable development: Caribbean, Pacific, and Mediterranean Experiences*.
22. Atelievic, J. (2007): *Small, Tourism Firms and Management Practices in New Zealand: The center stage Macro Region*, *Tourism Management*, V. 28.
23. Byrd, E., Bosley, H. and Dronberger, M. (2009): *Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural eastern North Carolina*, *Tourism Management*, Vol. 30, No. 1, pp. 693–703.
24. Davis, J. and Morais, D. (2004): *Factions and enclaves: small towns and socially unsustainable tourism development*, *Journal of Travel Research*, Vol. 3, No. 43, pp. 3–10.

25. Dwyer L., Edwards D., Mistilis N., Roman C., and Scott N. (2009): *Destination and enterprise management for a tourism future*". *Tourism Management*, Vol. 30, No. 2, pp. 63–74.
26. Everitt, B.S., (1994): *Statistical Methods for Medical Investigations*. Edward Arnold. London.
27. Friedel M. and Chewings V. (2008): *Refining regional - development strategies - using a systems approach*. *Central Australian Tourism Futures Stage 2. working paper 29. Desert knowledge crc*.
28. Gracan, D. Zadel, Z. and Birin, N.(2010:., *Camping tourism With the purpose of Lengthening the tourism in Croatian tourism*. *Tourism & Hospitality*, 106-119.
29. Gunn(2002): *Tourism Planning & Development : To consider Tourism Plan Making*, APA Proceeding.p.15.
30. Lee, Chien Chiang., & Chang, Chun Ping. (2008): *Tourism development and economic growth: a closer look at panels*. *Journal of Tourism Management*. 29(1), 180 - 192.
31. Mitchell, J.(2006): *Conflicting threat Perceptions at a rural agricultural fair*. *Tourism Management* 27.pp.1298-1307.
32. Molera, Lourdes and Pilar Albaladejo, Isabel, (2007): *Profiling Segments of Tourists in rural area of – Eastern Spain: Tourism Management*, 28,pp757-767.
33. Reeder, R. J., & Brown, D. M. (2005):*Recreation, tourism, and rural wellbeing, United States Department of Agriculture Economic Research Report Number 7, Available at: <http://www.ers.usda.gov/publications/err7>*.
34. Rosentraub M. S., and Joo M. (2009): *Tourism and economic development: Which investments produce gains for regions?* *Tourism Management*, Vol. 30, No. 2, pp. 759–770.
35. Sebele, Lesego S. (2010): *Communitybased tourism ventures, benefits and challenges: Khama Rhino Sanctuary Trust, Central District, Botswana*. *Journal of Tourism Management*. (31).136–146.
36. Telfer, D. AND Sharpley, R., (2008): *Tourism And Development In The Developing World*, Routledge, New York.
37. Thabet, A,(2007): *An approach to a Strategy for improving Libyas tourism industry*.*Internaional Tourism Biennial*, P.3-13.
38. UNWTO(2008): *World Tourism Barometer. Volue6. Number2. Madrid: United Nations World Tourism Organiztion World Tourism Organization Madrid, Spain*.
39. *World Tourism Organization (2006): Tourism 2020 Vision. Wto Publication Unit , World Tourism Organization, Madrid, Spain*.